

KVINNERS RETTIGHETER – utvalgte emner

Kontakt med politiet
Bistandsadvokat
Fri retts hjelp
Separasjon/skilsmiss
Skifteoppgjør
Barnefordeling
Besøksforbud
Brudd på besøksforbud
Voldsalarm
Navneendring
Å leve skjult – på kode
Voldsoffererstatning
Oppholdstillatelse for kvinner
etter samlivsbrudd

Min bakgrunn:

Etter å ha avsluttet jusstudier våren 2000 har jeg arbeidet som advokatfullmektig og advokat. Jeg har vært aktiv i ARK (Aksjon Rettsikkerhet for Kvinner) gjennom Miljøpartiet De Grønne.

Jeg har et ønske om fortsatt å arbeide med kvinners rettsikkerhet, og har et godt samarbeid med Krisesentersekretariatet og Tove Smådahl, samt krisesentrene på Romerike og i Gjøvik.

Jeg prioriterer å arbeide med familierett, arv, skifte, barnevern og som bistandsadvokat. Årsaken er at slike saker også utfordrer egenskaper hos en jurist utover det rent faglige. Jeg har personlig erfaring fra samlivsbrudd og etterfølgende problematikk.

Tidligere arbeidserfaring er som snekker, trailersjåfør, transportmegler og flyfraktarbeider.

A D V O K A T

Ann-Kristin Laeskogen

Kongens gate 2, 0153 Oslo

Epost: :ann-k.laeskogen@advokatveiledning.no

Telefon: 908 73 461

Til krisesentrene og deres beboere

For et menneske som oppsøker et krisesenter er livssituasjonen vanskelig og kan føles håpløs. Når man er psykisk nedbrutt vil det være vanskelig å opptre rasjonelt. Samtidig kreves det ofte at man tar avgjørelser som får store konsekvenser for fremtiden. Da er det viktig å få bistand fra profesjonelle som kan støtte og forstå, men samtidig være med å belyse alternativer valgmuligheter.

Krisesentrenes ansatte og frivillige har erfaring og medmenneskelighet å bistå med i når det gjelder praktiske og akutte problemer.

Men relativt fort kan det være behov for en advokat eller annen fagperson som kan vurdere beboerens juridiske rettigheter.

Norske myndigheter har vist vilje til å sette mishandlede kvinner på dagsorden, og de senere år har det vært en rekke lovendringer som skal bedre denne gruppens livssituasjon.

Likevel kan man ikke si at dette er tilfredsstillende. En lovendring er ett verktøy, men loven skal også håndheves, og etterleves av domstolen.

I vårt rettsamfunn er dette en tidkrevende prosess. Holdninger skal endres og det må nødvendigvis ta tid.

Jeg har forsøkt å lage en oppstilling over aktuelle temaer som kan være aktuelle når en kvinne tvinges til å oppsøke et krisesenter. Temaene er prioritert ut fra min erfaring som advokat. Det kan imidlertid være andre problemstillinger som også er aktuelle. Jeg er derfor glad for tilbakemelding fra dere som jobber med beboerne til daglig, og gjerne fra beboerne direkte.

Det er viktig å understreke at mange advokater gjerne svarer på spørsmål fra dere uten ytterligere forpliktelser. Vær ikke tilbakeholdende med henvendelser. Ofte kan mye klargjøres ved en telefonsamtale eller et kort møte.

Ann-Kristin Laeskogen

Midtsommernattens lys

Midtsommernatten er ikke en riktig natt,
det er en galskap i den, en is rundt hjertet
fra en angst ute bak skogene et sted,
noen som vil skrike, men ikke kan få frem et ord.

Måltrostens vanviddsfløyte
tørster efter salighet men kan ikke få den.
Lyset er fylt av noen som vil gråte i det,
som har lagt igjen blomstene på marken
og skjuler det hvite ansiktet i hendene.

Kontakt med politiet

Hvilke rettigheter har en fornærmet i kontakt med politiet?

Møte med politiet kan være tøft for en som har vært utsatt for vold og overgrep. Da er det viktig å ha kunnskap om de rettigheter man har.

Som offer for en kriminell handling har man krav på informasjon om adgangen til å få bistand av advokat som betales av det offentlige (bistandsadvokat).

Man kan også få ha med en person man kjenner under avhør.

Fornærmede har krav på kopi av saksdokumentene, og om varsling dersom siktede varetektsfengsles eller løslates fra varetekt. Videre skal politiet orientere om adgangen til å begjære besøksforbud, om muligheten for voldsalarm. Det skal også informeres om adgangen til å fremme erstatningskrav mot siktede og muligheten for å søke voldsoffererstatning.

I tillegg har man et selvsagt krav på å bli møtt med respekt.

Bistandsadvokat

Som bistandsadvokat skal man bistå fornærmede i forbindelse med straffeforfølgning av gjerningsmannen, og ivareta fornærmedes interesser i denne prosessen.

Når en fornærmet tar kontakt med politiet skal politiet informere om rett til bistandsadvokat.

Når har man krav på bistandsadvokat?

I følgende saker har man krav på bistandsadvokat:

- Voldtekt (straffeloven §192)
- Når noen har skaffet seg seksuell omgang ved misbruk av stilling, avhengighetsforhold, tillitsforhold, eller med personer som er innsatt eller plassert i institusjon under kriminalomsorgen, politiet eller barnevernet (straffeloven §§194-194)
- Når noen har hatt seksuelle omgang med barn under 16 år (straffeloven §195-196)

Ved seksuell omgang med slektninger i nedstigende linje – incest (straffeloven §197)

- Når noen har hatt seksuell omgang med stebarn, fosterbarn, pleiebarn eller andre under 18 år som står under vedkommendes omsorg, myndighet eller oppsikt (straffeloven §199)
- Når noen har foretatt seksuelle handling med noen som ikke har samtykket i det eller er under 16 år (straffeloven §200)
- Når noen har brutt besøksforbud (straffeprosessloven § 222a- 222b)
- Når brudd på besøksforbud i eget hjem bringes inn for retten

I disse sakene har fornærmede ubetinget krav på bistandsadvokat.

Men det kan også oppnevnes bistandsadvokat i andre tilfeller.

Er det grunn til å tro at fornærmede som følge av en straffbar handling vil få betydelig skade på legeme eller helse, kan det oppnevnes bistandsadvokat.

Det er aktuelt ved alvorlig voldsutøvelse. Skade omfatter også psykisk skade.

Det er retten som oppnevner bistandsadvokat. Fornærmede kan selv velge hvilken advokat som skal oppnevnes. Dette begrenses noe av hovedregelen om å benytte en advokat i den rettskrets saken skal behandles. I særlige tilfelle er det imidlertid også mulig å søke om å få dekket merutgiftene ved å benytte en advokat utenfor rettskretsen.

Utgifter til bistandsadvokat dekkes av det offentlige.

Hva gjør en bistandsadvokat?

- Bistandsadvokaten skal ivareta fornærmedes interesser.
- Bistandsadvokaten kan være til stede under politiavhør av fornærmede.
- Ved dommeravhør av barn i sedelighetssaker kan bistandsadvokat være tilstede.
- Under rettsak mot gjerningsmannen kan bistandsadvokaten fremme erstatningskrav på vegne av fornærmede.

Fri rettshjelp

Lov om fri rettshjelp tar sikte på å yte hjelp til dem som ikke selv har økonomi til å betale for juridisk bistand.

Rettshjelpen omfatter både fritt rettsråd og fri sakførsel.

Inntektsgrensen kan synes svært lav.

Fra 01.09.03 er inntektsgrensen hevet noe. Søker kan ikke ha bruttoinntekt over kr.230.000,- og heller ikke formue utover kr. 100.000,- Medregnet i inntekt er også evt. barnebidrag.

Barnetrygd og annen inntekt som det ikke betales skatt av, tas ikke med i beregningsgrunnlaget.

Det kan søkes om dispensasjon fra inntekts- og formuesgrensene.

Lovendring som trådte i kraft 01.09.03 medfører opphevelse av lovens bestemmelser om egenandel.

Søknad om fri rettshjelp skal fremmes

for Fylkesmannen i det fylket hvor søker bor. Det er gjerne søkers advokat som fremmer søknad på vegne av søker. Fylkesmannens avgjørelse kan påklages til Justisdepartementet.

Separasjon/skilsmisse

Det må søkes fylkesmannen om separasjonsbevilling.

Skjema kan lastes ned fra Internett eller fåes ved et advokatkontor, eller direkte hos Fylkesmannen.

Om den ene part motsetter seg deltakelse i denne prosessen, er det ikke til hinder for at separasjonsbevilling innvilges. Prosessen tar bare noe mer tid.

For personer som har krav på stønad i ulike former etter en separasjon, er det viktig at prosessen kommer i gang så fort som mulig etter at avgjørelse om samlivsbrudd er tatt.

Skilsmissebevilling kommer ikke automatisk når separasjonstida er ute.

Partene må selv søke Fylkesmannen om skilsmissebevilling.

Skifteoppgjør

Ved et samlivsbrudd oppstår spørsmål om hvem som skal ha hva og hvorfor. Har partene vært gift er det ekteskapslovens regler som regulerer forholdet. Har partene vært samboende er hovedregelen at hver er eier av det man selv har ervervet. Men ofte oppstår det sameie fordi man erverver noe i fellesskap.

Regler om skifte faller utenfor temaet for dette kompendium. Men det er viktig å påpeke at mange inngår uheldige avtaler under press fra den annen part på et tidspunkt i bruddprosessen hvor man kanskje ikke evner å se helt klart. Det kan derfor være lønnsomt å rådføre seg med advokat, eller andre med kunnskaper om gjeldende rett, før det inngås bindende avtaler.

Barnefordeling

Etter samlivsbrudd må partene finne en løsning på foreldreansvar, daglig omsorg, samvær og annet som angår barna.

Dette er et område som ofte medfører store konflikter.

Før en sak om barnefordeling kan bringes inn for rettsystemet må det foreligge en meklingsattest. (Forskrift om meklingsattest etter barneloven)

Mekling skal foregå på det sted i landet hvor en evt. barnefordelingssak skal gå for retten.

Her er det viktig å presisere at man gjør unntak. For en person som er på flukt, og evt. lever på kode, eller søker

om sperret adresse, kan man innvilges mekling andre steder i landet. Det er også viktig å informere om muligheten for separat mekling, alternativt telefonmekling.

Som hovedregel kan ingen av foreldrene ta barna bort fra felles hjem uten at det foreligger avtale om det, eller en rettsavgjørelse.

Unntaket her vil være en mor som rømmer unna en akutt voldssituasjon og går i dekning på et krisesenter eller annet skjulested.

Norsk rett har prinsippet om best mulig samlet foreldrekontakt som et overordnet mål. Det viser seg å være vanskelig å nekte samvær mellom barn og voldelige foreldre. Det skal mye til. Det er likevel barnas beste som er styrende. Det skal avgjøres helt konkret i hver enkelt sak hva som er best for akkurat det barnet.

Er retten i tvil vil det i stor grad oppnevnes en psykologisk sakkyndig som vil utarbeide en rapport for retten.

Besøksforbud

Klipp fra lovteksten:

222a. Påtalemyndigheten kan nedlegge besøksforbud dersom det er grunn til å tro at en person ellers vil

a) begå en straffbar handling overfor en annen person, b) forfølge en annen person, eller c) på annet vis krenke en annens fred.

Besøksforbudet kan gå ut på at den forbudet retter seg mot, forbys

a) å oppholde seg på et bestemt sted, eller b) å forfølge, besøke eller på annet vis eller kontakte en annen person. Er det nærliggende fare for en handling som nevnt i første ledd bokstav a, kan personen forbys å oppholde seg i sitt eget hjem.

Besøksforbudet kan begrenses på nær-

mere angitte vilkår.

Besøksforbudet skal gjelde for en bestemt tid, høyst ett år av gangen.

Besøksforbud i eget hjem kan vare i høyst tre måneder av gangen.

Besøksforbud kan bare opprettholdes så lenge vilkårene er oppfylt.

Påtalemyndighetens beslutning om å ilegge et besøksforbud skal være skriftlig og angi den forbudet er rettet mot, den det skal beskytte og grunnlaget for forbudet. Tilsvarende gjelder en beslutning om ikke å ilegge et besøksforbud. Den forbudet er rettet mot og den det skal beskytte, skal underrettes om påtalemyndighetens beslutning ved en kopi av beslutningen. Den et forbud er rettet mot, skal også gjøres kjent med følgende av å bryte forbudet, jf. straffeloven § 342. Avslår påtalemyndigheten en begjæring om besøksforbud, skal det opplyses om retten til å bringe avslaget inn for retten.

Den et besøksforbud er rettet mot, og den det skal beskytte, skal varsles om rettsmøter. Begge parter har rett til å

være til stede og til å uttale seg.

Nytt i loven er at det kan ilegges besøksforbud i eget hjem.

Besøksforbud i eget hjem er ansett som et så vidt inngripende tiltak at det bare kan ilegges for 3 måneder ad gangen.

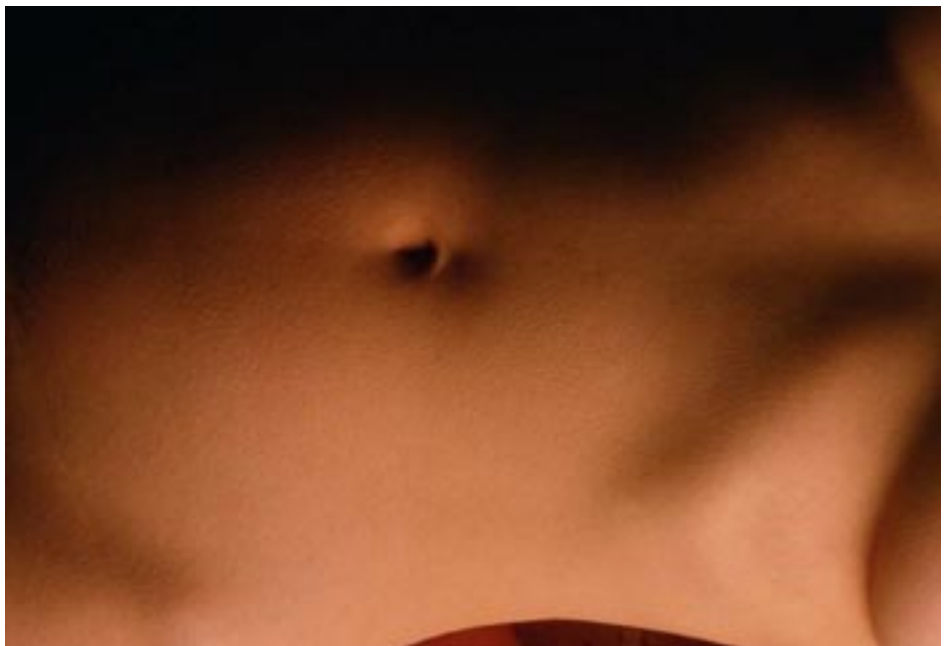
Kravet fremmes for politiet, et besøksforbud stadfestes av domstolen innen fem dager.

Barneloven hjemler også mulighet for domstolen til å ilegge den ene av foreldrene besøksforbud til boligen hvor barnet bor. Men kravet er at det er barnet som står i fare for å lide overlast.

Det kreves ikke sannsynlighetsovervekt for risikoen for at en (straffbar) handling skal skje.

Brudd på besøksforbud

Straffeloven §342. Med bøter eller fengsel inntil 6 måneder eller begge deler straffes den som c) krenker for-

bud etter straffeprosessloven §§ 222 a eller 222 b.

Denne lovendringen kom i 2001 og innebærer at politiet nå kan pågripe og varetektsfengsle den som bryter et besøksforbud.

Erfaringen viser at det likevel er en høy terskel før politiet forfølger denne type lovbrudd.

Fornærmede har i dette tilfelle krav på bistandsadvokat og det vil være til hjelp i kontakten med politiet.

Voldsalarm

Voldsalarmen ble en permanent ordning i Norge i år 2000.

Voldsalarmen er ment for personer som blir utsatt for vold eller trusler om vold. Bruk av voldsalarm vil medføre en rask varsling til politiet og skape trygghet for vold- og trusselutsatte personer og det antas å ha en forebyggende og avskrekkende effekt på voldsutøveren.

Den lokale politimyndighet vurderer og avgjør tildeling innenfor de rammer retningslinjene gir og i forhold til den trussel og person som har framsatt trusselen. Det er ikke et absolutt krav om at anmeldelse skal foreligge for tildeling av voldsalarm. Det avgjørende er det reelle behov som foreligger etter en total vurdering tatt av politiet og eventuelt i samråd med andre etater og institusjoner.

Terskelen for å få voldsalarm skal være lav. Politiet erkjenner at voldsalarm er et effektivt middel som både får mange kvinner til å føle seg trygge, og samtidig avskrekker en voldsmann fra å oppsøke henne.

Justisminister Odd Einar Dørum starter nå opp et forsøksprosjekt med en helt

ny type bærbar voldsalarm til voldsutsatte kvinner. Den nye alarmen kan gi ofre mer bevegelserfrihet.

Ifølge justisministeren kan alarmen revolusjonere hverdagen til volds ofre. Den har innebygde antenner for signaler fra både GSM-nettet og GPS-satellitter og kan lokalisere et voldsoffer med bare fem meters feilmargin.

Å leve skjult – på kode

For noen er det ikke tilstrekkelig å ha besøksforbud og voldsalarm.

Man ønsker å flytte til en hemmelig adresse. Etter norsk rett er adressesperring etter folkeregisterforskriften §37 den mulighet som finnes.

Det er to graderingskoder, kode 6 og kode 7.

Kode 7 betyr fortrolig adresse.

Adressen sperres da for privatpersoner, men offentlige instanser har tilgang til den gjennom de sentrale folkeregisterbasene. Tiltaket gir langt fra tilfredsstillende beskyttelse.

Kode 6 betyr strengt i fortrolig adresse. Her vil en persons adresse ikke ligge tilgjengelig i folkeregisterbasene verken for offentlige myndigheter eller for private. Det er kun folkeregisterpersonell i bostedskommunen og autoriserte personer i Skattedirektoratet som vil ha tilgang til opplysningene. Andre organer i skatteetaten vil bare ha tilgang til opplysning om bostedskommune. For øvrig offentlige myndigheter vil ikke bostedskommunen være tilgjengelig.

På papiret kan det synes som om kode 6 vil gi tilstrekkelig beskyttelse. Likevel oppleves situasjoner med lekkasje. Det kan skyldes slurv ved det kontor som har tilgang på opplysningene.

Men minst like viktig er det å være

sikker på at alle gamle spor er slettet. I fjor oppstod en situasjon hvor en krys sjekk av gammelt mobiltelefonnummer og nytt fasttelefonnummer ga opplysninger om bosted.

Søknad om adressesperring sendes folkeregisteret i bostedskommunen. Folkeregisteret kan innvilge kode 7, men ved søknad om kode 6 avgjøres dette av Skattedirektoratet.

Navneendring

I Norge kan man skifte navn flere ganger. Ved førstegangs navneendring må søknad sendes Folkeregisteret. Ved evt. ny navneendring må det søkes hos Fylkesmannen.

For å kunne endre barns navn må man enten ha foreldreansvaret alene, eller den andre parten må samtykke. Om denne parten også er den man flykter fra, er dette særdeles upraktisk.

Rent unntaksvis kan man unnlate å involvere den andre part ved søknad om navneendring på barnet. Det kreves særlige grunner.

Voldsoffererstatning

Personer som er påført skade som følge av en straffbar handling kan søke Kontoret for voldsoffererstatning om erstatning for økonomisk tap som er en direkte følge av voldshandlingen.

Kontoret har adresse Kirkegata 2 , 9950 Vardø, telefonnr. 78 98 95 00.

I noen tilfeller kan man også få erstatning for varig mén og/eller oppreisning. Fra 01.07.2001 ble maksimalbeløpet økt til tilsvarende 20 ganger folketrygdens grunnbeløp. I dag vil det si i overkant av en million kroner. Er skaden påført før dette tidspunkt vil det tidligere maksimalbeløpet legges til grunn. (Kr. 200.000,-)

For å være berettiget til voldsoffererstatning må den straffbare handling anmeldes til politiet, og man må kreve erstatning fra gjerningsmannen. I særlige tilfeller kan erstatning ytes selv om disse vilkår ikke er oppfylt. Erstatningskravet kan fremmes av politiet i en evt. straffesak. Anmeldelse skal skje så fort som mulig. Har man av en eller annen grunn ikke

anmeldt saken med en gang, må man forklare årsaken til det. Søknad om voldsoffererstatning skal fremmes for Fylkesmannen i det fylket man bor. Det er et eget skjema som skal fylles ut. Dette fås hos Fylkesmannen eller hos en advokat. Skjemaet kan også lastes ned fra Fylkesmannens webside.

Som hovedregel dekkes ikke advokatbistand til utfylling av slik søknad. I særlige tilfeller kan det likevel søkes. Hos juridisk avdeling ved Fylkesmannens kontor kan man også få hjelp til utfylling. Fylkesmannens avgjørelse kan klages inn for Erstatningsnemnda for voldsofre.

Oppholdstillatelse for kvinner etter samlivsbrudd

Utlendingsforskriften §37.

«Kvinne som verken fyller vilkårene i tredje, fjerde eller femte ledd kan få tillatelse etter bestemmelsen i forskriften §21(3) dersom hun som følge av samlivsbruddet vil få urimelige vanskeligheter i hjemlandet grunnet de sosiale og kulturelle forholdene der. Selv om slike grunner ikke tilsier det, skal tillatelse etter forskriften §21(3) gis dersom kvinnen eller eventuelle barn er blitt mishandlet i samlivsforholdet» Dette gjelder kvinner som har eller har hatt tillatelse til familiejenforening (forskriften §22 og 24)

Dvs. etter første alternativ kan hun få opphold, etter alternativ 2 skal hun få opphold.

De vanskeligheter som kvinnen vil møte i sitt hjemland grunnet sosio-kulturelle forhold, må være som følge av samlivsbruddet. Det er kvinnens status som skilt/separert som kan danne grunnlag for innvilgelse av tillatelse. Generelle sosiale og kulturelle problemer i søkers hjemland vil falle utenfor. Vanskelighetene som kvinnen evt vil møte i hjemlandet må fremstå som tyngende at det vil være urimelig å kreve at kvinnen returnerer til hjemlandet.

I den skjønnsmessige vurderingen som

skal foretas, kan både generelle og individuelle forhold komme i betraktning. Eksempler på generelle forhold: Hjemlandets familielovgivning, praksis i forhold til lovens bestemmelser, skilte kvinners mulighet til å gifte seg igjen, skilte kvinners mulighet til å etablere seg i arbeidslivet. Individuelle forhold kan være kvinnens etniske, religiøse eller stammetilhørighet, kvinnens utdanningsnivå, bosted i

hjemlandet, familiens status i hjemlandet.

Har kvinnen barn må hennes mulighet for reell omsorg for barna vurderes.

Mishandling

Formålet med bestemmelsen i forskriften §37 er at utenlandske kvinner med oppholdstillatelse i familiegjening

ikke skal se seg tvunget til å bli i et forhold der hun eller barna blir mishandlet av frykt for å miste oppholdstillatelsen i Norge.

Hva betegnes som mishandling? Det beror på en helhetsvurdering, og kan være av både fysisk og/eller psykisk art.

Mishandlingen må sannsynliggjøres. Det stilles ikke strenge krav til sannsynliggjøring. Kvinnens forklaring om mishandling skal legges til grunn, med mindre det foreligger klare holdepunkter for å anta at denne ikke er riktig. Det er ikke krav om dokumentasjon eller anmeldelse av partneren. Jfr. Rundskriv fra UDI skal de som et utgangspunkt heller ikke innhente noen uttalelse fra kvinnens partner, men her kan det gjøres en konkret vurdering.

Justisdepartementet forholder seg til UDI's retningslinjer ad. kvinners mulighet for oppholdstillatelse på selvstendig grunnlag etter samlivsbrudd. Det antas derfor at kvinnen ikke vil ha behov for advokatbistand ved søknad om oppholdstillatelse, og hun vil derfor ikke ha krav på fri retts hjelp. Om søknaden avslås antas det at hun har behov for advokatbistand i klagesaken, og hun vil da ha krav på fri retts hjelp.